

PELLO ZUBIRIA

Ehunka txanpon txiki herriak biziberritzeko

Urte bete barru Lapurdin, Nafarroa Beherean eta Zuberoan lekuko moneta propioa eduki dezakete, Bizi! mugimenduak sustatuta. Munduan horrelako lekuko txanponak ehunka dira gaur egun, globalizazioari aurre eginez bertako ekonomiak, enplegu berriak, herritarren arteko elkarlana eta iraunkortasuna sustatzen dituztenak.

BIZI! MUGIMENDUA, IPARRALDEAN 2009tik ekologiaz eta justizia sozialaz okupatzen den talde gaztea, joan den udaberritik ari da aztertzen lekuko diru berri bat abiaraztea. Gara egunkarian irailean azaldu duten ideia maiatzean Noel Txetx Etxeberri aurkeztu zuen *Enbata* astekaria-ekin banatzen den *Alda* gehigarrian: *Demain une monnaie basque?*

“Bihar euskal moneta bat?” ikusita zenbaitek ulertu lezakeen arren diru abertzale bat aipatzen duela, nazionalismoarekin ez baina justizia sozialarekin eta ekologikoarekin kezkatuta mundu osoan ugaritu diren ehunka sasi-diruen ildotik dator asmo berria. Antolatzaileek aitortu dutenez, Okzitaniako Villeneuve-sur-Lot herrian darabilten *Abeille* (erlea) eta Alemaniako Bavariako Chiemgau eskualdean darabilten *Chiemgauer* (chiemgautarra) dauzkate inspirazio iturri.

Villeneuve-sur-Lot eta inguruetan bizi diren biztanleek aukera dute euroaz gain delako *erlearekin* ere erosketak egiteko 2010eko urtariletik. Prezioetan ez daukate nahasterik: *abeille* 1 = euro 1. Badira 1, 2, 5, 10 eta 20 erleko billeteak. Agir pour le Vivant elkartek kudeatzen du lekuko moneta, bere bulegoetan saltzen ditu erleak.

Ez denetik baina gauza eta zerbitzu asko eros daitezke erlez ordain-

duta: jokoan parte hartzea erabaki duten dendari, artisau, profesional eta elkarteek atarrietan iragartzen dute. Beraz, abeillak usatu ditzakete Villeneuve-sur-Loten ogia eros-teko, ordularia konpontzeko, umearen zaintzaileari pagatzeko, eta abar luze bat.

Erakunde eta profesionalek baldintza plegu zehatza onartu behar izan dute horretarako. Agir pour le Vivantek produkzio eta zerbitzu ekologikoak eta hurbilekoak sustatzen baititu, lan baldintza duinetan ekoiztiak, ahalik eta iraunkorrenak. Sei hilero erleak balioaren %2 galtzen du, horrela lekuko dirua gorde ez baina erabili dadin.

Ipar Euskal Herriko proiektuaren sortzaileek aipatu duten beste eredia Alemaniako Chiemgau eskualdekoa da. Erleak bezala, *chiemgauerrak* ere euroen parekide dira. Baina sei hilabeteko balioaren %8 galtzen dute. Diru honekin funtzionatzen duten herritar eta saltzaileek hiru hilabetez behin jasotzen dute billete bakoitzaren %2 balio duen tinbrea, paperari erasteko. Horrela eragotzi nahi dute sos horiek *berdoiltzea*.

2003an sortu zuen chiemgaurra Christian Gelleri maisuak bere ikasleekin elkarlanean. Helburuok ezarri zizkioten txanpon berriari: enplegu berriak sortzea, kultur jarduerak ugaritzea, iraunkortasuna

www.hunnio.com gunetik hartutako irudian Alemaniako Bavarian Chiemgau eskualdean 2003tik darabiltzaten *chiemgauerrak*, 1, 2 eta 5 euroren baliokideak diren billeteak. Lekuko moneta hauen helburua herritarrek ez gordetzea baina herri barruko salerosketetan erabiltzea denez, urteko paperak usatu behar dira; billete bakoitzak beheko aldean garbi erakusten du hiru hilabeteko erantsi beharreko kupoia, diruaren depreziazio edo *herdoitzeari* dagokiona. Irudi txikian New Yorkeko Ithaca herrian darabilten dirua, parekidetasuna ez dolarrarekin baina lan ordu batekin daukana; irudiko billeteak 8 ordu balio du. Merkataritza alternatiborako tresna dela azpimarratzen du leloak: dolarrak *In God we trust* edo “Jaingogan dugu konfiantza” dioen lekuan honek “Itakan dugu konfidantza” aldarrikatzen du. 1991tik dago martxan AEBetako eredu zaharren hau.

sustatzea, elkar-laguntza sendotzea, lekuko ekonomia indartzea eta espekulazioa eragozte.

2008an diru hori 3.000 herritarrek usatzen zuen, 600 komertzio-tan onartzen zen eta 370.000 chiemgauer zeuden zirkulazioan. Urte hartan hiru milioi fakturatu ziren chiemgauerretan, horiei esker eskualdeko elkarleen artean 33.000 banatu zirelarik diru-laguntzetan.

Hurbiltasuna eta integrazioa

Frantsesez SEL *Système d'Échange Local* eta ingelesez LETS *Local Exchange Trading System* deitzen diren lekuko diruok mundu osoan daude zabalduta. Horretan dabiltzanek diote lehenbizikoa Kanadako British Columbia estatuan Michael Lintonek abiarazi zuela, 1983an. Frantzian lehenbiziko SELa 1994an sortu zuten, guregandik hurbil Ariège departamenduan.

Munduan lekuko diruon paradisu-tzat Australia aipatzen da, 1995erako 250 sare baino gehiago zeuzkalako. Kanadan asko dira. Ekuadorren 140. Hortik aurrera, Japonia, Holanda, Hego Afrika, Hego Korea, Erresuma Batua, Suitza, Venezuelak eta abar luze bat.

Ugaritasun horrek berekin ekarri du aniztasuna ere. Gorago aipatu erleak eta chiemgauerrak euroaren baliokide eta beste asko nor bere

bat abian jarri bezain pronto azaltzen dira arazoak ere. Hasteko, zer egin zergekin: non-nola ordaindu BEZa. Espainian eta oro bat Hego Euskal Herrian ez da arazo handia, hemen diru beltza barra-barra baitabil ohiko sistema ekonomikoan ere. Gauzok zorrotzago kontrolatzen dituzten Frantzian salaketak eta epaketak izan dira, elkarlaguntzan ari ziren batzuk lantegi klandestinoan ari zirelakoan. Parisko Gobernuak gaur ez du BEZik eskatzen baldin eta SELez pagatzen dena tartekako lan bat baldin bada, enplegatutik gabea.

Jardinons la planète blog interesgarriak martxoan plazaratutako *De l'écologie monétaire* artikuluan pausitzen zituen lekuko diru hauen zenbait kontraesan. Bere burua *decroissance* edo herturaren militantetzat daukan egileak ikusten die gaur nagusi den neoliberalismoari joko egiteko arriskua: “Estatuek monetaz duten monopolioa hausten dute, baina gainera sustatzen dituzte harreman sistema batzuk berekin dakartenak lanpostuen malgutasuna, zerbitzu publikoen kostuak pagatetik aldentzen dira; sozialdemokraziak ekarritako ongizate estatuaren eraisten laguntzen dute”.

Alderantzizkoa uste du *Txetx* Etxeberriek: “Tokiko diruak balioa duen lurraldean, proiektu komunitate bat sortzen da, idekia eta integratzailea, jendeen neurrikoa, bere oraina eta geroaren aktorea, munduaren beste parteekin eta datozen belaunaldiarekin solidarioa dena”. Laster ikusiko dugu ■

moneta ofizialaren parekide diren moduan, badira beste batzuk denbora banku legez funtzionatzen dutenak, unitatetzat lan ordua harturik. Internetek are gehiago bilakarazi ditu sistemok, kudeaketa asko burutzeko bezala kontrolatzeko ordenadoreak usatzen direlako orain.

Diru “sozialak”, “paraleloak”, “alternatiboak”, “osagarriak” eta horrelako izen gehiagok bataiatu direnokin beren bultzatzaileek erantzun nahi izaten diete sistema finantzario nagusiak burutzen dituen desmasiei. Ez dira antzinako moneta txiki lokaletara edo diru nazionalera itzultzeko ahaleginak.

Patrick Viveret filosofo eta ekonomia sozialean adituak bost fun-

tzio aurkitzen dizkie sos berrioi. Salerosketen izaera aldatzen dute, gizarte barruko harremanak berrantolatuz. Ekonomia berriro lekuan finkatzen laguntzen dute, txanponok ez daukatelako baliorik hurbileko zirkuituetatik kanpo. Txirotasunari aurre egiten laguntzen dute, bestela saldu ezingo lirakeen produktuak edo zerbitzuak zirkulazioan sartuz. Bazterketaren kontrako borrokan balio handia dute, lanposturik gabeko jendeen integrazioa ahalbideratzen dutelako. Eta ingurumena zaintzen laguntzen dute, hurbileko produkzio eta kontsumoa sustatzeaz gain produktuak behin eta berriro usatzea baimentzen dutelako.

Abantailak asko izanik, diru berri-

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

zuri begira